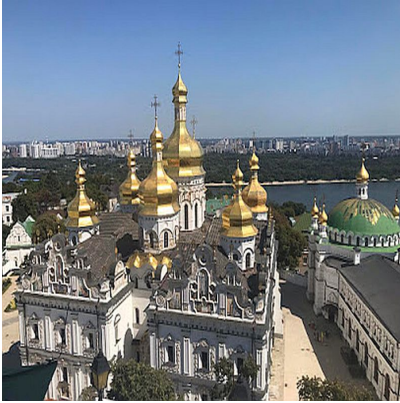

Uitleg over Oekraïne

Beschrijving

Tientallen jaren, zo niet langer, noemde iedereen (dat wil zeggen de niet-Oekraïners) de hoofdstad van Oekraïne Kiev, waarbij ze het uitspraken als **kie-jev**. Weinig mensen wisten dat ze de Russische naam voor de stad gebruikten.

En dat kan natuurlijk niet meer met de huidige stand van zaken in onze wereld!

Na de onafhankelijkheid in 1991 lobbyden Oekraïners bij de internationale gemeenschap om de oorspronkelijke transliteratie¹ te gebruiken wanneer ze over Oekraïense steden spraken en schreven. Hun inspanningen werden tientallen jaren lang grotendeels genegeerd, terwijl Oekraïne worstelde om zijn reputatie als voormalig deel van Rusland van zich af te schudden.

Ommekeer in 2014

De ommekeer begon in 2014, toen Rusland het oosten van Oekraïne binnenviel en de Krim annexeerde. Met het begin van de grootschalige invasie in 2022 leek de wereld de boodschap pas te begrijpen. De meeste grote nieuwsmedia, academische publicaties en overheidsinstanties verwijzen nu naar Oekraïense plaatsnamen met hun Oekraïense transliteratie. Er zijn echter nog steeds enkele tegenstanders, met name onder media die vaak de verhalen van het Kremlin napraten.

Wat betekent de naam Kiev?

Kiev, gelegen aan de rivier de *Dnipro*, werd officieel gesticht in 482, hoewel archeologisch bewijs suggereert dat er al zo'n 500 jaar eerder een nederzetting op de locatie was. Er bestaan verschillende theorieën over de stichting: de stichters zouden onder andere *Goten*, *Hunnen* en *Turken* zijn geweest, maar de meest populaire legende schrijft de stichting van de stad in de 5e eeuw toe aan vier koninklijke broers en zussen van een *Oost-Slavische* stam. Kiev zou dus vernoemd zijn naar de oudste broer, *Kyi*, vergelijkbaar met hoe de mythische *Romulus* de inspiratie vormde voor de naam *Rome*.

Het Kievse Rijk

In de 9e eeuw werd Kiev de hoofdstad en het culturele centrum van *het Kievse Rijk*, een middeleeuwse staat die zich uitstreckte over *Oost- en Noord-Europa*, waar het huidige *Oekraïne*, *Rusland* en *Wit-Rusland* hun oorsprong vinden. Het land is ook wel bekend als *de Kievse Roes*, *Rijk van Kiev* of het *grootvorsten-dom Kiev*. Tijdens de *“Gouden Eeuw”* van het Kievse Rijk ontwikkelde Kiev zich tot een politiek, cultureel en religieus centrum, met bezienswaardigheden zoals de *Sint-Sofiakathedraal* en het kloostercomplex van de *Petsjersk Lavra*, die het belang en de welvaart ervan weerspiegelden.

Het Russische Rijk

Moskou, gesticht aan het einde van de heerschappij van Kiev in 1147, is meer dan 600 jaar jonger dan Kiev. In de acht eeuwen na de val van het Kievse Rijk werd Kiev beheerst door de *Mongolen*, het *Grootvorstendom Litouwen*, *het Koninkrijk Polen*, *het Russische Rijk* en ten slotte de *Sovjet-Unie*, voordat het de hoofdstad werd van het onafhankelijke *Oekraïne*.

Zowel het Russische Rijk als de *Sovjet-Unie* ontleenden hun nationale identiteit aan de erfenis van het Kievse Rijk. Auteurs van de Russische geschiedenis en de Russische staat, waaronder president *Vladimir Poetin*, zagen hun controle over de stad als een voorwaarde voor de hereniging van een lang verloren rijk. Deze imperiale preoccupatie ligt ook ten grondslag aan de huidige Russische verhalen; volgens Poetin is Kiev de moederstad van een groot Slavisch koninkrijk dat voorbestemd is om herenigd te worden.

Waarom niet â??Kyivâ??

Tijdens het Russische Rijk en de Sovjet-Unie dicteerden Russische steden, waaronder *Sint-Petersburg* en *Moskou*, een officieel taalbeleid. Tijdens de Sovjettijd eiste Moskou van alle 15 lidstaten van de Sovjet-Unie dat ze Russisch als officiële taal zouden invoeren.

Het gevolg was dat westerlingen in de afgelopen eeuw Oekraïense steden leerden kennen via hun officiële Russische transliteraties: Kiev in plaats van Kyiv en Lvov in plaats van Lviv.

Dit gebrek aan internationaal bewustzijn en erkenning van de talen en culturen van de afzonderlijke *Sovjetlidstaten* betekende dat â??Russischâ?? een gangbare verzamelterm werd voor alles wat met de Sovjet-Unie te maken had. Deze erfenis bleef ook bestaan â??na de val van de Sovjet-Unie in 1991.

Veel buitenlandse regeringen en media bleven Oekraïense steden aanduiden met hun Russische transliteraties, versterkt door en bijdragend aan de wijdverbreide stereotypen dat â??iedereen in

Oekraïne Russisch spreekt en de feitelijk onjuiste Oekraïne is een voormalig deel van Rusland.

Na de EuroMaidan-revolutie² van 2014 en de Russische annexatie van de Krim in Oekraïne en de invasie van de Donbas, begonnen meer instellingen in het Westen de politieke en taalkundige soevereiniteit van Oekraïne te erkennen.

Oekraïense spelling pas in 2019

In 2019 waren veel diplomatieke missies en Engelstalige nieuwsmedia uit respect voor het land overgestapt op de Oekraïense spelling van Oekraïense eigennamen. Sociale media hebben ook een cruciale rol gespeeld bij het aanmoedigen van buitenlanders om over te stappen op het gebruik van Oekraïense namen.

Campagne van Ministerie van Buitenlandse Zaken

Het Oekraïense ministerie van Buitenlandse Zaken lanceerde eind jaren 2010 de *#ReformUA-campagne*, met hashtags zoals *#KyivNotKiev*, *#LvivNotLvov* en *#KharkivNotKharkov*. Deze actie ontmoedigde ook het verwijzen naar Oekraïne als *het Oekraïne* wat insinueert dat het een regio is binnen een groter land, in plaats van een aparte staat.

De grootschalige invasie van Rusland in 2022 bracht wereldwijde aandacht naar Oekraïne en zijn hoofdstad, wat leidde tot een wijdverbreide invoering van de Oekraïense spelling of beter gezegd, aangezien het Oekraïens een *Cyrrillisch alfabet* gebruikt, transliteraties in het Latijnse alfabet die de Oekraïense uitspraak van namen beter weerspiegelen.

Dus **Kyiv** in plaats van **Kiev**!

Wat doet de media in Nederland?

De NOS:

Naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne krijgen we veel vragen over de manier waarop we Oekraïense plaatsnamen spellen. Voor ons is het algemeen gebruik in Nederland een belangrijk uitgangspunt. Zo hebben we het niet over *Paris*, *London*, *Berlin* en *Roma* maar gebruiken we de Nederlandse namen, de zogenoemde *exoniemen*³. Dat is dus ook het uitgangspunt bij Oekraïne en **geen** stellingname in de oorlog hebben we deze week nog eens vastgesteld.

Een aantal collega's dat zich bezighoudt met de spelling in onze berichtgeving en voor eenheid en continuïteit op dit punt zorgt (intern de *Taalcommissie* genoemd), heeft er nog eens nadrukkelijk naar gekeken. Leden van de Taalcommissie zijn redacteuren met specifieke kennis op dit terrein. De Taalcommissie stuurde de volgende uitleg naar de redactie over Oekraïne:

De regering van Oekraïne pleit al jaren voor de Oekraïense in plaats van de Russische schrijfwijze: zo heet de hoofdstad wat hen betreft Kyiv en niet Kiev.

De NOS volgt voor de Nederlandse namen van buitenlandse steden en andere geografische termen de lijst van aardrijkskundige namen van de Taalunie. Verder is een belangrijk uitgangspunt, dat we

willen aansluiten bij het dagelijks taal- en spraakgebruik in Nederland. Anders gezegd: de herkenbaarheid van woorden en begrippen voor ons publiek is een zwaarwegende factor. Vaak wordt erop gewezen dat *Kiev* de *Russische* naam van de hoofdstad zou zijn, maar als je het Russische *Кі́їв* volgens de officiële regels vanuit het cyrillisch omzet, zou je in het Nederlands *Kijev* moeten schrijven.

In de lijst van de Taalunie worden wat Oekraïense betreft de namen gegeven die in het Nederlands zijn ingeburgerd, zoals *Kiev*, *Charkov* (en niet Charkiv), de *Krim* (en niet de Krym) en *Odessa* (en niet Odesa). Een andere Oekraïense plaats die veel in het nieuws is, noemen wij *Tsjernobyl* en niet Tsjornobyl, zoals de plaatselijke naam is. Het land zelf heet in het Oekraïens *Ukraina*, dat nemen we ook niet over.

Wel maken we al sinds 2014 een uitzondering voor de stad *Lviv* in het westen van het land. Die heet in het Russisch *Lvov*, maar er wonen i.t.t. andere delen van Oekraïense nauwelijks etnische Russen.

Wat betekent dit praktisch?

In principe geldt nu dat we plaatsen in Oekraïense met de Nederlandse transcriptie van het Oekraïens schrijven. (Die is meestal op Wikipedia te vinden). Daarvoor gelden op basis van bovenstaande uitleg de volgende uitzonderingen:

1. Plaatsen op de Krim en in de twee zelfverklaarde volksrepublieken Donetsk en Loegansk
2. Kiev, Charkov, Tsjernobyl en Odessa, want dit zijn in Nederland ingeburgerde/historische namen.

Aan de hand van deze regel is het bijvoorbeeld *Zaporizja* (ipv Zaporozje), *Enerhodar* (ipv Energodar), *Tsjernihiv* (ipv Tsjernigov).

Kortom: we houden vooralsnog vast aan de spelling uit de lijst van de Taalunie, net als veel andere Nederlandse media overigens (zie bijvoorbeeld ook de uitleg van de [VRT](#) en van [RTL Nieuws](#)).

1 Transliteratie is het omzetten van het ene alfabet of schriftsysteem in het andere. In de loop van de tijd zijn er veel transliteratiesystemen bedacht. Aan een transliteratiesysteem kan een aantal eisen gesteld worden:

- er mogen geen (of juist wel) diakritische tekens in gebruikt worden
- het moet *eenduidig* zijn
- de *omgekeerde transliteratie* moet eveneens eenduidig zijn
- het moet door de *doelgroep* (taalspecifiek) als vanzelf correct uitgesproken worden

² Euromaidan of Euromajdan (Oekraïens: letterlijk *“Europlein”*, verwijzend naar het centrale Onafhankelijkheidsplein in Kiev), is de naam die gegeven is aan de golf van grootschalige protesten in Oekraïense die op 21 november 2013 ontstonden als reactie op het plotselinge besluit van president *Viktor Janoekovytsj* om de politieke associatie- en vrijhandelsovereenkomst met de Europese Unie (EU) niet te ondertekenen, terwijl in februari van dat jaar de Verchovna Rada (het Oekraïense parlement) met een overweldigende meerderheid had ingestemd met de EU-deal.

³ Een **exoniem** is een topografische naam in een andere taal dan de plaatselijke taal. Een **endoniem** is een topografische naam in de taal die in de desbetreffende plaats wordt gesproken.

Keulen is een Duitse stad. De Duitse naam *Köln* is dus het endoniem. De Nederlandse naam *Keulen* en de Franse en Engelse naam *Cologne* zijn exoniemen. Ook de Nederlandse stad *Vlissingen* heeft vele exoniemen (*Flushing*, *Flessingue*, *Flessinga*, *Flesinga* enz.) omdat de stad in de gouden eeuw een belangrijke handelsstad was. Deze namen worden nog steeds gebruikt.

Soms is er slechts een miniem verschil tussen een endoniem en het bijbehorende exoniem, bijvoorbeeld een accentteken dat wordt weggelaten, zoals in *Panamá*. In sommige gevallen is er echter een groot verschil tussen, zoals het endoniem *Lille* en het exoniem *Rijsel* of het endoniem *Nederland* en het Franstalige exoniem *Pays-Bas*.

Indien een endoniem uit een taal komt, die met een ander alfabet of schriftsysteem geschreven wordt, zoals het Arabisch of het Chinees, komt het in de praktijk vaak voor dat er alternatieve schrijfwijzen van dit endoniem bestaan, afhankelijk van het gebruikte transcriptiesysteem. Dit resulteert in spellingvarianten zoals Kiev, Kĭev, Kiĭ«v, Kiew, Kijev, die overigens alle van het Russisch afgeleide exoniemen zijn. Het endoniem is Kyjiv (Engels: Kyiv, Oekraïens: Київ, Кіїв).

Datum aangemaakt
2025/04/30

default watermark